

UJHÁZI LÓRÁND¹**A libanoni keresztények biztonsági helyzete²****The Security of Lebanese Christians****Absztrakt**

A Közel-Kelet országaiban a keresztények biztonsági helyzete jelentősen eltér. Ez az állami diszkriminációtól és megszorításokon keresztül egészen a szélsőséges iszlám katonai, illetve félkatonai szervezeti által történő üldöztetésig terjed. A közelmúltban az Iszlám Állam és más szervezetek keresztényekkel szemben elkövetett kegyetlenkedései miatt a keresztények biztonsági helyzete kapcsán az elemzés-értékelések legfőképp Szíriával és Irakkal foglalkoztak. Libanonról és a libanoni keresztényekről kevés szó esett.

Libanon az egyetlen közel-keleti ország, melynek tartósan keresztény vezetője van,³ és jelenleg a keresztények „viszonylagos” békében élnek. Ez azonban nem mindig volt így. Az „ország”, akárcsak a régió, sokszor volt a vallások, sőt felekezetek vagy akár a különböző rítusok közötti csatározások színtere. Elég a közelmúlt egyik legvéresebb polgárháborújára gondolni (1975-1990). Bár a társadalmi feszültségek, a politikai rendszer problémái sokkal szerteágazóbbak, de a vallási elem valamilyen szinten mindig megjelenik a konfliktusokban. Ez érthető, hiszen Libanon vallási és felekezeti szempontból heterogén. Könnyű a társadalmi feszültségeknek vallási színezetet adni. Tizenhét (vagy egyes elemzések szerint tizennyolc vagy tizenkilenc)⁴ vallást és felekezetet ismernek el Libanonban államilag. Nyilván a meghatározó vallási közösségek száma ennél jóval kisebb, ezek a következők: a keresztények (azon belül is a maroniták a leghangsúlyosabban), a drúzok, a szunnita és a síita iszlám hívei.⁵ A legmeghatározóbb a síita és a szun-

¹ Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar - National University of Public Service, Faculty of Military Science and Officer Training, E-mail: ujhazi.lorand@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0002-1630-8208.

² A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Zrínyi Miklós Habilitációs Programban, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem felkérésére készült.

³ Lebanese Christians face political crisis. <http://www.dw.com/en/lebanese-christians-face-political-crisis/a-18593947>. (letöltés ideje: 2017. szeptember 8.).

⁴ Lebanese Christians: from majority to minority. <http://www.middle-east-online.com/english/?id=54321>. (letöltés ideje: 2017. szeptember 21.).

⁵ AZAR, Fabiolala: Muslims and Christians in Lebanon: Common Views on Political Issues. In. 2002 Journal of Peace Research. 2002. 39. évf. 6. sz. - pp. 735-746.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

nita muszlim, és a keresztények közül a maroniták aránya. A keresztények a jelenlegi libanoni társadalom 39-40 százalékát teszi ki. A többi közel-keleti országhoz képest ez valóban magas, hiszen a második és harmadik helyen osztozó Egyiptomban és Szíriában is csak alig 10 százalék keresztény él.⁶ Ugyanakkor a keresztények száma ennél jóval nagyobb is volt a térségben, egyes időszakokban elérte a hatvan, hetven százalékot. Etnikailag a keresztények többsége arab, de a libanoni keresztények egy része az ókori föníciaiak leszármazottjának tekinti magát. Egyháztani szempontból az első századi keresztényekre vezetik vissza magukat. Nyilván ez alól kivételt képeznek azok, akik az iszlám hitből tértek át a kereszténységre.⁷

A kereszténység térségi története a szent iratok beszámolója szerint a keresztény hit alapítójával, a Názareti Jézussal kezdődött, aki érintette a Tírusz vidékét, és meggyógyított egy „ördögtől megszállott” kánaánita gyermeket (Mk 7,24-30). A keresztény hit intézményes megalapítóinak jelentős képviselői, Péter és Pál apostolok pedig a föníciaiaknak hirdették az evangéliumot. Pál hosszabb időt töltött el a tiruszi és szidoni „hívek” közösségében. Az első megtérőket a későbbi Antiochiai Patriárkátusba integrálták. A katolikus közösség térségi megerősödéséhez jelentősen hozzájárultak a szerzetesrendek: a ferencesek, a jezsuiták, a lazaristák és a vincés nővérek,⁸ akik különösen az oktatás és egészségügyi rendszer fejlesztésében váltak jelentőssé.

Kulcsszavak: Kereszténység, Szentszék, Libanon, Maronita

Abstract

The level of security Christians enjoy in the Middle East is widely different depending on where do they live. They may take the form of official discrimination and limits on the right to practice some of their rights to physical persecution by military or paramilitary organisations. Currently the world's attention is mainly focused upon the Christians of Iraq and Syria, who have been the victims of gruesome acts of violence committed either by the so called Islamic State or other similar organisations. One of the consequences of this state of affairs is that not many people pay attention to events in Lebanon and the fate of Lebanese Christi-

⁶ UJHÁZI Lóránd: A keresztények biztonsági helyzete Szíriában. In: Szakmai Szemle: A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat Tudományos-Szakmai Folyóirata. 2014. 3. sz. - pp. 135-153.

⁷ JOHNSTONE, Patrick; Miller, DUANE Alexander: "Believers in Christ from a Muslim Background: A Global Census". In: Interdisciplinary Journal of Research on Religion. 11: 16. Retrieved 20 October 2015.

⁸ Damaszkuszi boldog vértanúk <http://www.katolikus.hu/Szentek/Szent378.html> (letöltés ideje: 2017. szeptember 17.).

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

ans. *Lebanon is the only country in the Middle East which has a Christian political leader and where Christians live in relative peace.*

However, this state has not always been as peaceful as it is today. On the other hand this country has often experienced political and military conflicts between followers of different religions, denominations or people who belonged to different rites of the same religion. This fact is best illustrated by the events of the bloody Lebanese Civil War of 1975 – 1990. Although the roots of Lebanese political and societal tensions are not merely religious in nature, yet the denominational element is an ever present one. This is not surprising, since the country has a very colourful religious landscape which can transform any conflict into a religious one.

The Lebanese state officially recognises 17, or according to some researchers 18 or 19, different religions and denominations. The most powerful of these are the, mainly Maronite, Christian, the Druze and the Sunni and Shiite Muslim community. This paper examines interdenominational relationships between these groups by focusing on two issues the security situation of Lebanese Christians and the diplomatic activities of the Holy See.

Keywords: Christianity, Holy See, Lebanon, Maronite

I. KERESZTÉNYSÉG LIBANONBAN

A keresztények manapság nosztalgiával tekintenek arra a korszakra, amikor ők alkották a társadalom többségét.⁹ 1910-ben a lakosság 70, majd 1936-ban 50, 1971-ben harminc százaléka volt keresztény. Tény, hogy a keresztények száma lecsökkent, de az is igaz, hogy a közel-keleti-, illetve a szűkebb értelemben vett „libanoni” kereszténység is mindig heterogén volt. A közösségek egymással is rivalizáltak, konfliktusaik időként az erőszakot sem nélkülözték. A legdominánsabb közösséghez, a maronitákhoz tartoznak a legtöbben, amely ma is a libanoni lakosság 21 százalékát teszi ki. (Társadalmi és politikai befolyását lásd alább). A második helyen 8 százalékkal a görög-, majd 5 százalékkal a melkita keresztények, 4 százalékkal az örmény ortodoxok, és végül 1 százalékkal a protestánsok állnak.¹⁰ A hatalmi viszonyok változásának fényében a keresztények közötti felekezeti váltás sem volt ismeretlen. A 19. században az európai hatalmak térségi dominanciájának növekedése következtében sokan tértek át a latin rítusú katolikus egyházba, a protestáns és az anglikán felekezetekbe. Részben ennek is köszönhető, hogy a libanoni keresztények többségét kitevő katolikus egyház is töredezett, és több *sui iuris* – saját jogú közössége van. A

⁹ A területen élő keresztények történetéhez lásd: GILLMAN, Ian, KLIMKEIT, Hans Joachim: *Christians in Asia before 1500*. London-New York: Routledge. 1999. - pp. 21-66.

¹⁰ *Lebanon Demographics Profile 2017*.

https://www.indexmundi.com/lebanon/demographics_profile.html (letöltés ideje: 2017. szeptember 21.).

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

maronita többség mellett jelen vannak a melkiták, az örmények, a káldok, a szírek, és a már említett latinok is. A térség biztonsági környezetében beállt változások erősen hatottak a felekezeti megoszlásra. Az örmények például az első világháború utáni népiptás következtében menekültek az országba, a káldok létszáma pedig az 1950-es években növekedett meg. Az Irakban domináns káld keresztény közösség akkor Libanonban még azt a kis országot látta, amely a keresztények számára menedéket jelent az iszlám tengerben.¹¹

A Libanonba érkező bevándorlók – többek között a keresztények – magas száma jól ismert, hasonlóképp az ezzel együtt jelentkező biztonsági kihívások is. Az ország számára nagy megterhelést és egyben társadalmi feszültséget jelent a menekültkérdés. Izrael állam 1948-as létrejötté után sok palesztin menekült az országba, majd Jordánia palesztinok elleni fellépése után, 1971-ben Libanon még 150 ezer menekültet fogadott be. A 2003-as amerikai beavatkozás után megváltozott biztonsági helyzet következtében az iraki területekről is érkeztek menekültek. E személyek jogi státusza, megélhetése sok esetben nincs megfelelően tisztázva.¹² A szíriai polgárháborút követően szintén sokan menekültek Libanonba. A kérdés ez esetben annyiban bonyolultabb, hogy sok libanoninak él rokona Szíriában. Egyes elemzések szerint a több száz muszlim menekült keresztelkedett meg. Ennek elsődleges oka abban keresendő, hogy az országban jelentős a keresztény szervezetek száma, és a megkeresztelkedettek úgy gondolták, hogy így könnyebben jutnak támogatáshoz. Továbbá – legalábbis az elemzések szerint – akik megkeresztelkednek, könnyebben is kapnak menekültstátuszt keresztény többségű országokban.¹³ Mivel a valláselhagyás a Közel-Keleten kényes kérdés, a keresztelkedés és a másik vallás elhagyásának a lehetőségét inkább a nyugati eredetű evangéliumi egyházak kínálják fel. Ezek a közösségek ugyanis kevésbé ismerik a közel-keleti szokásokat. Ugyanakkor a keresztények számának és felekezeti összetételének változásával kapcsolatban nemcsak a migráció, hanem az emigráció is fontos tényező. A kivándorlásnak köszönhetően ugyanis a maronitáknak jelentős közösségei vannak más közel-keleti országokban, illetve Európában és a tengerentúlon. A Vatikán szerint világszerte több mint hárommillió tagot számlál a maronita egyház.¹⁴

II. A MARONITÁK, MINT A LEGJELENTŐSEBB TÉRSÉGI KERESZTÉNY KÖZÖSSÉG POLITIKAI SZEREPVÁLLALÁSÁNAK KIALAKULÁSA

A libanoni keresztények többségét kitevő maroniták a szír területekről származnak, magukat Szent Maron hittérítő követőinek tekintik. A szektariánus irányzat a hatodik században

¹¹ *Lebanese Christians: from majority to minority.* <http://www.middle-east-online.com/english/?id=54321>. (letöltés ideje: 2017. szeptember 21.).

¹² Erről átfogó bemutatás HUMAN RIGHTS WATCH: *Rot Here Or Die There: Bleak Choices for Iraqi Refugees in Lebanon.* 2007. 19. évf. 8. sz.

¹³ *The Muslim refugees converting to Christianity 'to find safety'.* In *Telegraph.* <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/01/30/muslim-refugees-converting-christianity-find-safety/> (letöltés ideje: 2017. szeptember. 13.).

¹⁴ *Szent Maron szobrát áldotta meg a Szentatyja.* <http://www.magyarokurir.hu/hirek/szent-maron-szobrat-aldotta-meg-szentatyja/> (letöltés ideje: 2017. szeptember 16.).

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

fellázdott a szíriai városi egyházi vezetőség ellen, majd a szír üldöztetés elől menekülve érkezett a mai Libanon területére - különösen a Libanoni-hegység és a jelenlegi főváros Bejrut közelében telepedtek le. Térségi dominanciájuk megerősödését a 11. és a 12. században a nyugati orientációban, és konkrétan a keresztes hadjáratok támogatásban látták. Ennek bizonyítéka, hogy 1182-ben kimondták az egyesülést a katolikus egyházzal. A teológia, a filozófia és az egyházjogi nehézségek miatt a teljes közösségre csak 1445-ben került sor. Sőt az egyesülésnek egyes források szerint komoly ellenzői is voltak, akik az erőszaktól sem riadtak vissza annak érdekében, hogy a maronita közösség független maradjon.¹⁵ Bár a 13. század közepére a keresztes hadjáratok elbuktak, és a mamelukok uralma megerősödött, de paradox módon a nyugati orientáció nem hagyott alább. Az „ideiglenes” európai térvesztés akkor nem jött jól számukra, illetve szembe kellett nézni az iszlám hatalom „elnyomásával”, de ez mégsem vetette vissza a nyugati kapcsolatépítésbe vetett elkötelezettségüket.

A maroniták a Közel-Kelet keresztény közösségeihez képest nagyobb vallási és politikai szabadsággal bírtak, illetve már az Oszmán Birodalmon belül is autonómiát élveztek. Ennek oka nemcsak a már említett európai orientációnak volt köszönhető, hanem annak az egyszerű ténynek is, hogy a libanoni sziklás és nehezen járható hegyek egyfajta természetes védeltséget biztosítottak számukra. Ez a természetes védeltség komoly szerepet játszott abban, hogy a Libanoni-hegység a térség vallási kisebbségeinek otthonává válhatott. A környezet biztosította természetes védelmet később más vallások, például a drúzok és a síita iszlám hívei is kihasználták. Így próbáltak védelmet találni a kormányzó szunnita irányzattal szemben. A 18. században a muszlim kalifátus instabilitása ismét kedvezett az „autonómia” erősítésének. Miközben a központi török kormányzat fokozatosan gyengült, az európai, különösen a francia jelenlét erősödött. A francia jezsuiták és a lazaristák számos oktatási intézményt alapítottak, olyannyira, hogy 1914-re az iskolás gyerekek mintegy fele valamelyik francia alapítású oktatási intézményben tanult.¹⁶ Ebből a szempontból kiemelkedő a lazaristák Antoura nevű kollégiuma, amelyet egyben a francia érdekek ugródeszkájának is tekintettek.¹⁷ A francia papok a papnövendékek képzésében vettek részt. Mindennek köszönhetően nemcsak létszámuk-, hanem nagyszámú oktatási intézményeik, és a közép-, illetve felsőfokú végzettséggel rendelkező maroniták száma miatt is komolyabb közéleti és politikai szerepet tölthettek be a térségben.¹⁸ Sokan jártak Franciaországban egyetemre, akik hazatérésük után jellemzően a franciákat támogatták. A maroniták leginkább Tripoliban, Bejrútban és Szidónban éltek. Iskolázottságuknak köszönhetően jobb nyelvtudással is rendelkeztek, amelyet a munkaerőpiacon és a politikai életben is kamatoz-

¹⁵ HAGOPIAN C. Elaine: *Maronite hegemony to Maronite militancy: The creation and disintegration of Lebanon*. In: *Third World Quarterly*. 1989. 11. évf. 4. sz. - p. 109.

¹⁶ DON, Peretz: *The Middle East Today*. Preager: Westport, London. 1994. - p. 92.

¹⁷ *Les Missions des Lazaristes et des Filles de la Charité des Provinces de France*, *Bulletin Mensuel*, July 1931, 'Au pays Maronite: le college francais Saint-Joseph d'Antoura'. - p 205.

¹⁸ Hilal, Khashan: *The Political Values of Lebanese Maronite College Students*. *American University of Beirut*. In *Journal of Conflict Resolution*. 1990. 34. évf. 4. sz. - p. 724.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

tattak.¹⁹ Francia beállítottságuknak köszönhetően a franciák támogatását is élvezték. A tendencia a polgárháború időszakában (1975-1990) ismét felerősödött. Sokan hagyták el az országot, és nyelvismeretük, illetve orientációjuk miatt legtöbbször Franciaországba mentek.²⁰ Bár a libanoni keresztények magas arányú nyugati tanulmányaira és iskolázottságára a tanulmányok jelentős hányada kitér, de egyes elemzők hiányolják, hogy kifejezetten a maroniták összefüggésében nem született a végzettségre összpontosító elemző-értékelés; jöllehet a tanulmányokról általánosságban elmondottak leginkább a maronitákra igaz.²¹

Az ország ma is inkább frankofón a hosszú francia dominanciának köszönhetően, bár utóbbiak mellett – különösen a 18. században – több európai hatalom is igyekezett megerősíteni a térségi jelenlétet. Ennek alapvetően stratégiai okai voltak. Ahogy a franciák úgy a többi európai ország is igyekezett valamelyik vallási közösség védelmezőjeként feltűnni. Így lett a cári Oroszország a „görög” ortodox közösség, Nagy-Britannia pedig drúzok – érdekes módon nem a protestáns irányzatok – támogatója.²² Párizs valóban sokat tett a maronitákért, amely részben biztosította a fizikai megmaradásukat, amely így nemcsak a legnagyobb, hanem a legöntudatosabb keresztény közösséggé válhatott a térségben. Sajátos liturgikus és teológiai hagyományokat ápolnak,²³ amellyel tudatosan megkülönböztetik magukat a térség többi keresztény közösségétől. A 15. századtól – Ibn’ al-Qila –²⁴ szerint magukat Isten választottjának tekintik, akiknek kötelessége megőrizni a hitet a közel-keleti térségben. Ennek a kiválasztottság-tudatnak a fényében Astfan al-Duwayhi azt hirdette, hogy a közös célok érdekében a maronitáknak egyesülni kellene, és az idegeneket, legyenek azok akár muzulmánok, akár jakobiták – más keresztény irányzat – el kell űzni a térségből. A pátriárka véleménye szerint a maronitaság lényegét a szent maróni örökségben, a katolicizmusban és a Rómához való kapcsolatban lehet összefoglalni.

Az európai politikai és katonai jelenlét a drúz-maronita (1840-1860) vitában, illetve az úgynevezett „damaszkuszi mészárlás” után erősödött meg. A konfliktus a keresztények és a drúzok között robbant ki, de természetesen ez a „vallási” konfliktus is összetettebb volt. A meggyengült Oszmán Birodalom, amely kénytelen volt tudomásul venni az európai jelenlétet, örömmel használta ki a drúzok és a keresztények közötti ellentétet. Egyes források szerint a drúzokat mintegy rászabadította a keresztényekre. Néhány hét alatt hatvan keresztény falut égettek fel, kivégeztek több ezer embert, és elrabolták a vagyonukat. Amikor a drúzok a keresztény városok ellen fordultak, az oszmán hatóságok segítségével folytat-

¹⁹ Libanon és Szíria - egy konfliktus története. In. *Történelem mindenkinek*.

²⁰ FISK, Robert: *Lebanon is a sectarian nation, yet it has avoided civil war while the Middle East burns – here’s why*. <http://www.independent.co.uk/voices/lebanon-civil-war-avoided-peaceful-nation-middle-east-syria-turkey-israel-conflict-robert-fisk-a7371326.html> (letöltés ideje: 2017. szeptember 26.).

²¹ HILAL, Khashan: *The Political Values of Lebanese Maronite College Students*. - p. 725.

²² WARD, Adolphus, William, GOOC, George, *Peobody: The Cambridge History of British Foreign Policy*. Cambridge-New York: Cambridge University Press. 2012. 1783-1919. vol. 2. - pp. 455-456.

²³ Ehhez lásd BEGGIANI, SEELY, Joseph: *Early Syriac Theology. With Special Reference to the Maronite Tradition*. Washington, D.C. The Catholic University of America Press.

²⁴ HARIK F. Iliya: *Politics and Change in a Traditional Society: Lebanon 1711-1845*. New Jersey: Princeton University Press. 1968. - p. 131.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

ták a mézszárlást. Ezt követően Konstantinápoly felajánlotta a menekülő maronitáknak, hogy amennyiben leadják a fegyvereiket, akkor megvédik őket. Miután ez megtörtént, nemhogy nem védték meg őket, hanem a védtelen keresztényeket a drúzok kezébe adták, akik mindegyiküket megölték. Egyes helyeken a török katonák maguk is részt vettek a mézszárlásban (Deir al Qamar, Jezzine, Hasbeya, Rashaya és Zahle városokban). A török Porta a nyugatiak beavatkozásától való félelem miatt júliusban beszüntette az erőszakot. Az áldozatok száma 11 és 20 ezer közé tehető. Megközelítőleg 10 000-en kényszerültek elmenekülni. Felégettek 326 települést, leromboltak 560 templomot, 28 iskolát és 42 kolostort.²⁵ Az incidens után azonban felerősödött a nagyhatalmi jelenlét, amelyet egyesek egyfajta korai hidegháborúnak is neveznek.²⁶

A konfliktust követően abban ugyan egyetértés volt az európai hatalmak között, hogy a keresztények biztonságát szavatolni kell, de hogy ez pontosan hogyan történjen ott már megoszlottak a vélemények.²⁷ Mivel Bejrút francia ellenőrzés alá kerül, a fizikai jelenlét miatt a francia szempont dominált. Ennek megfelelően az Oszmán Birodalom nemtetszése ellenére létrehozták a Portának felelős, de keresztény vezetésű kormányzóságot és a vallási közösségek megoszlási arányainak megfelelően tizenkét tagot számláló közigazgatási tanácsot állítottak fel. Ennek feladata a kormányzó támogatásában állt. A szervezeti struktúra az öt európai nagyhatalom (Oroszország, Anglia, Osztrák-Magyar Monarchia, Franciaország, Poroszország) és a törökök megállapodásán alapult. A franciák kormányzó személyére vonatkozóan azt a javaslatot tették, hogy az a maroniták közül kerüljön ki. Az angolok eredetileg nem akartak külön kormányzóságot, hanem a libanoni területet a szídoni pasa fennhatósága alá akarták rendelni. Ezen álláspont szerint a pasa nevezte volna ki a keresztények biztonságáért felelős hivatalnokot. A két markánsan eltérő koncepció összebékítésére végül a poroszok ajánlottak kompromisszumos megoldást. Azt javasolták, hogy legyen egy katolikus vezetővel rendelkező kormányzóság, de a vezetőt ne a térségből válasszák. A kormányzó jogköre meglehetősen nagy volt, minthogy az adószedésre, a rendfenntartásra és a végrehajtó hatalom gyakorlására is kiterjedt. A kormányzó munkáját támogató tanács vallási összetétele és létszáma természetesen egész fennállása alatt vita tárgyát képezte.²⁸

III. MEGVÁLTOZOTT GEOPOLITIKAI HELYZET AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ UTÁN

A keresztény vallási vezetők, különösen a maronita pátriárka az első világháború utáni rendezés folyamatában is fontos szerepet játszottak. Az 1919-es béketárgyaláson Elias Hoayek pátriárka kérte a döntéshozókat, hogy hozzanak létre egy független, természetes

²⁵ Kérdéshez lásd: TARAZI FAWAZ, Leila: *An Occasion for War: Civil Conflict in Lebanon and Damascus in 1860*. Oakland: University of California Press. 1994.

²⁶ GRAFTON, David: *The Christians of Lebanon: Political Rights in Islamic Law*. New-York, London: Tauris-Academic Studies. 2003. - p. 79.

²⁷ WARD, Adolphus, William, GOOC, George, Peobody: *The Cambridge History of British Foreign Policy*. i. m. - pp. 457-458.

²⁸ GRAFTON, David: *The Christians of Lebanon: Political Rights in Islamic Law*. i. m. - p. 80.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

és történelmi határai között kiépülő, francia mandátum alatt létező Libanont.²⁹ A pátriárka tanult és nemzetközi ismerettséggel rendelkező vallási vezető volt, aki befolyásolni tudta a politikai döntéshozókat. 1920-ban Henri Gouraud tábornok bejelentette a „nagy Libanon” létrejöttét, amely nemcsak a maroniták által lakott vidékeket, hanem történelmi szír területeket is magában foglalt, így Bejrutot, a Bekaa-völgyet, Tripolit, Szidónt és Tíruszt. A franciák számára stratégiai jelentőségű volt, hogy az iszlám többségű országok között legyen legalább egy keresztény dominanciájú is. Ugyanakkor mégsem egy tisztán keresztény, hanem csak keresztény többségű országot hoztak létre azáltal, hogy az úgynevezett nagy Libanonhoz szunnita és síita muszlim területeket is hozzácsatoltak. Ezzel lényegében már az ország létrejötténél elvetették a későbbi konfliktusok lehetőségét.³⁰ Sőt ez konstrukció később abból a szempontból is nehézséget vetett fel, hogy az iszlám lakosság a különböző konfliktusokban nem tudott azonosulni egy olyan állammal, amelyet „keresztény államnak kiáltottak ki, és ahol a kulcsbeosztások nagy részét keresztények töltik be.” Nehéz volt ennyire eltérő orientációjú közösségekből, amelyek eltérő etnikai és nemzettudattal rendelkeztek egységes országot teremteni. Ennek szemléletes példája, hogy az államról is jelentősen eltérő elképzelések születtek. A maroniták a Libanon-hegy köré épített nyugati típusú keresztény államot, vagy egy pluralista, de nyugati orientációjú nagy Libanon eszmét vizionáltak. Ezzel ellentétes elképzelés volt a harmincas években megjelent, majd a hetvenes években a Libanoni Nemzeti Mozgalom által újra felelevenített elgondolás, hogy Libanonon arab állam kell, hogy legyen.

Nemcsak az ország születésekor, hanem kormányzati rendjének kialakításánál is – a nagyhatalmi szempontok mellett – a vallási közösségek pozicionálása is kérdés volt. Az 1926-ban elfogadott alkotmány vallási alapon rendelkezett a politikai szempontból meghatározó tisztségek betöltéséről. Így a köztársasági elnöknek maronita kereszténynek, a miniszterelnöknek szunnita muszlimnak, a parlament elnökének pedig síita muszlimnak kell lennie. A rendszer működőképessége nagyban múlott a pozíciót betöltő személyeken. A második világháború után például Riad Al Solh miniszterelnök (1946-1951) baráti kapcsolatot ápolt az akkori elnökkel, leginkább azért, mert nem akarta, hogy az ország a nyugati hatalmak ellenőrzése vagy a szélsőséges iszlám-arab befolyás sodrába kerüljön.³¹ Egyes elemzések szerint a huszonegyedik században ez a harmónia már nem mindig érhető tetten. Az elnöknek alárendelt és végrehajtó hatalommal rendelkező kormány összetételénél is ügyeltek arra, hogy a vallási sokszínűség megjelenjen. Sőt a kormány az alkotmány megfogalmazása szerint a nemzeti egység jelképe, amelynek az egyik fő feladata a vallási közösségek közötti béke fenntartása, és a „szakadár” irányzatok ellenőrzése.³² Vallási

²⁹ MOUAWAD, Youssef: Hoyek, Elias. In *International Encyclopedie of the First World War*.

https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/hoyek_elias (letöltés ideje: 2017. szeptember 16.).

³⁰ HAGOPIAN C. Elaine: *Maronite hegemony to Maronite militancy: The creation and disintegration of Lebanon*. i. m. - p. 101.

³¹ *Erről átfogóan ír SEALE, Patrick: The Struggle for Arab Independence*. Cambridge: Cambridge University Press. 2011.

³² SALEM, Elie: *Cabinet Politics in Lebanon*. In. *Middle East Journal*. 1967. 21. évf. 4. sz. - pp. 489-490.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

alapon határozták meg a parlamenti helyek elosztását is. A parlamenti helyeket eredetileg a keresztények javára hat-öt arányban határozták meg. Később az 1932-es népszámlálás eredményére alapozva tovább erősítették a kialakított rendszert, tekintve, hogy akkor a keresztények valóban többségben voltak.³³

Ilyen vallási sokszínűség mellett kiáltották ki 1941. november 22-én a Libanoni Köztársaságot. Az ország szuverenitását Franciaország csak 1943-ban ismerte el. Ugyanebben az évben megszületett az a társadalmi konszenzus, amely tekintetbe véve az ország etnikai és vallási megosztottságát igyekezett a legtöbbet kihozni a helyzetből.³⁴ A megállapodó felek ennek értelmében elismerik, hogy Libanon egyszerre veszi figyelembe a nyugati és az arab érdekeket. A maroniták lemondanak az idegen, különösen a francia támogatásról, illetve annak az elképzelésnek a bármiféle felkarolásáról, hogy a Libanon a nyugati „imperializmus” ugródeszkája legyen. A muszlimok cserébe elismerik, hogy Libanon független ország, és nincsenek olyan törekvéseik, hogy az más muszlim államhoz csatlakozzon. Továbbá megerősítettek az elnöki, miniszterelnöki, házelnöki poszt már említett vallási alapon való felosztását. Sokak szerint a paktum elmozdulást jelentett a szekuláris államforma felé, más vélemények szerint azonban a paktum megerősítette a szektáriánus hatalomfelosztást, amely később egész Libanont krízisbe sodorta. A kialakított rendszer teljesen jól soha nem működött.³⁵ Bár a libanoni vezetők a „paktum” után úgy nyilatkoztak, hogy a megállapodással sikerült elérni a keresztények és a muszlimok politikai szövetségét, amelyet 1920 és 1943 között nem sikerült, de a valóságban voltak nehézségek. Nem sokkal a második világháború után a maroniták olyan röplapokat jelentettek meg, amelyben azt hirdették, hogy Libanon a közel-keleti keresztények országa. Nagy vitát váltott ki Mubarak maronita püspök 1946-os Palestine Postnak adott riportja, amelyben letette a voksát a „cionizmus” vagyis a zsidó állam palesztinai politikája mellett.³⁶ Továbbá a libanoni etnikai és vallási közösségek bár elfogadták a „Nemzeti Egyezményt”, mint megoldást, de háború előtt és után számos ideológiai elképzelés volt, amely kihatott Libanonra is. Nyilván az iszlám „umma” a keresztény közösség számára elfogadhatatlan volt. Ezzel szemben a szekuláris arab iszlám elképzelést az arab keresztények – köztük számos maronita is – el tudta fogadni, és támogatta. Az iszlamista és szekuláris elvek összekapcsolásából kialakuló arab nacionalizmust azonban értelemszerűen a maroniták elleneztek.

Bár a francia befolyás fokozatosan háttérbe szorult, de a nagyszámú francia állampolgársággal is rendelkező lakos miatt a francia politikai elit számára mindig fontos volt az ország politikai orientációja. Kampányidőszakokban még napjainkban sem ismeretlen,

³³ GRAFTON, David: *The Christians of Lebanon: Political Rights in Islamic Law*. New-York, London: Tauris-Academic Studies. 2003.

³⁴ Libanon kikiáltja függetlenségét. In: *Múltkor*. <http://mult-kor.hu/cikk.php?id=11572>. (letöltés ideje: 2017. szeptember. 30.).

³⁵ SALAM, Nawaf: *Reforming the Electoral System a Comparative Perspective*. In: SALAM, Nawaf (szerk.): *Options for Lebanon*. London- New York: Tauris. 2004. – pp. 2-21.

³⁶ SULEIMAN, W. Michael: *Political Parties in Lebanon*. Ithaca, New York: Cornell University Press. 1967. - p 23.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

hogy francia politikusok akár a libanoni vallási kérdésekben is nyilatkoznak.³⁷ Természetesen ezeket a kijelentéseket a választási kampány fényében kell értékelni.

Az idő múlásával a vallási arányok fokozatosan megváltoztak, amely a „status quo” újra gondolását követelte volna meg. Egyes elemzések szerint azonban Libanonban a kereszténység gyengülése nem a szélsőséges iszlám térnyerésének, még csak nem is a polgárháború alatti kivándorlásnak, hanem egyszerűen az muszlim hívek közötti magasabb termékenységi rátának tudható be.³⁸ A keresztények számának csökkenésével bekövetkező politikai és társadalmi tévesztésre a hatalmat ténylegesen birtokló maronita vallási vezetők hevesen reagáltak. 1940-ben Arida pátriárka Libanonban abszolút keresztény állam létrehozását követelte. Ez a harcias magatartás, nemcsak a libanoni politikai vezetés, hanem a Vatikán számára is kellemetlen volt.³⁹ Hasonló kijelentéseket szerzetes vezetők is tettek, például Na'man, aki a maroniták egyik legfontosabb attribútumának az igaz hithez és lelkiességhez való hűséget tekintette. Véleménye szerint a maroniták hagyományosan birtokolják ezt a területet. A valóság azonban, hogy az ország lakosságának mindössze negyven százalékát teszik ki a keresztények. Még a polgárháború után is – lásd alább - a maronita vallási vezetők egy része kiállt amellett, hogy a maronitáknak kitüntetett helyet kell biztosítani a térségben. A katolikus pátriárka 1984. december 11-én *communiqué*t adott ki, amelyben kijelentette, hogy bár a libanoni társadalom soknemzetiségű, de a keresztényeknek történelmi előjogaik vannak a térségben.

A hatvanas és hetvenes években a maronita elitnek, különösen a Falangista Pártnak tévesztéssel kellett szembe néznie, ennek következtében pedig kialakult egyfajta félelem, hogy elveszíti a hatalma alapját jelentő szavazóbázist. Ennek kezelésére vallási elemeket is tartalmazó propaganda kezdődött. A maroniták félelmét csak növelte, hogy a drúz vezető, Kamal Jumblatt alatt tevékenykedő Libanoni Nemzeti Mozgalom, illetve a szunnita középosztály egyaránt megerősödött. A maronita vezetésnek úgy tűnhetett, hogy amennyiben nem tesz valamit, végképp véget ér a vallási alapon nyugvó államvezetési rendszer. Ez nem volt teljesen alaptalan, mivel a Nemzeti Mozgalom teljes átalakításokat követelt, tekintve a vallási közösségek számaránya kapcsán bekövetkezett változásokat. A maronitáknak akadtak problémái a palesztin fronttal is tekintve, hogy a maronita vezetés jelentős része a hetvenes évektől nyíltan Izrael párti politikát folytatott, amelyből próbáltak profitálni mind az izraeli, mind az amerikai oldalon. Az izraeli érdek régóta az volt, hogy Libanonban egy maronita állam jöjjön létre, ezért Izrael fegyverrel is támogatta a maronitákat.⁴⁰ Ebben

³⁷ Fisk, Robert: *Marine Le Pen has arrived in Lebanon to find out that the Christians she thought were her allies aren't on her side at all.* <http://www.independent.co.uk/voices/marine-le-pen-national-front-france-far-right-lebanon-not-found-a7595131.html> (letöltés ideje: 2017. szeptember. 13.).

³⁸ *Christians Are Disappearing From Lebanon.* <https://stateofmind13.com/2015/03/04/christians-are-disappearing-from-lebanon/> (letöltés ideje: 2017. szeptember. 13.).

³⁹ Moosa, Matti: *The Maronites in History.* Gorgias Press LLC. 2005. - p. 292; Meir Zamir, *Lebanon's Quest, London 2000.* - p. 221.

⁴⁰ ROKACH, Livia: *Israel's Sacred Terrorism: a study based on Moshe Sharett's personal diary and other documents.* Belmont, Massachusetts: AAUG Press. 1986. - pp 22-27.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

az időben erősödnek fel az arra irányuló törekvések is, hogy felelevenítsék a régi, tizenhetedik századi maronita mitológiákat, ezzel is erősítve a csoportidentitást.

Részben a megváltozott vallási arányok, részben a palesztin helyzet hatásának következtében 1975. április 13-án 15 évig tartó kegyetlen polgárháború robbant ki. Nyilván a polgárháborúnak csak a legegyszerűbb olvasata volt, hogy az nem más, mint „vallásháború” muszlimok és keresztények között. Leegyszerűsítve a polgárháborút valóban lehet a maroniták és a muszlimok közötti vallásháborúval aposztrofálni, valójában azonban sokkal összetettebb kérdésről volt szó. A konfliktusban a vallási ellentét mellett a szekularizmus-izlamizmus, az Izrael és Szíria közötti versengés, illetve nagyhatalmi érdekek és a konkurens klánok közötti ellentét is tetten érhető. Sőt a konfliktusnak volt egy sajnálatos keresztény vetülete is. Az egykor gazdag és befolyásos keresztény családok, mikor a hatalmukat elvesztették, egymás ellen fordultak. Ez ellen még a klérus vezetői, mint Pierre Butros Nasrallah Sfeir bíboros, maronita pátriárka sem tudtak tenni.⁴¹

Az Arab Liga kezdeményezésére 1989-ben a libanoni nemzetgyűlés tagjai a szaúd-arábiai Taifban ültek össze. Itt fogadták el a Nemzeti Megegyezés Okmányát („Taifi Egyezmény”). Egyes elemzések szerint a megegyezés a keresztény vagy inkább maronita politikai dominancia végét jelentette. Az okmány ugyanis megerősítette ugyan a felekezeti megosztáson alapuló politikai rendszert, de a megváltozott etnikai és vallási arányok fényében változtatásokat is eszközölt. A parlament összetételét – annak ellenére, hogy a keresztények aránya már 50 százalék alatt volt, - 50-50 százalékban határozta meg. A megállapodás a kormányzati pozíciókat is fele-fele arányban osztotta szét. Nagyon jelentős azonban, hogy a megállapodás korlátozta a köztársasági elnök jogkörét. Olyan meghatározó jogosítványok, mint a miniszterelnök és a miniszterek kinevezése vagy a miniszterek menesztése, a parlament időközi feloszlásának a joga kikerült a köztársasági elnök jogköréből. Ezek a jogok részben vagy egészben a miniszterelnökhöz kerültek. A kilencvenes években a keresztények a politikai életben tovább marginalizálódtak, mivel a szír „megszállók” a muszlim politikai szövetségeseikkel, mint a merénylet áldozatául esett Rafik Hariri miniszterelnök kormányozták igazából az országot.⁴² Ebben az időben mindössze néhány keresztény vezető maradt (például Sleiman Frangieh), akik azonban egyes források szerint nem voltak meghatározó szereplői a libanoni politikai életnek. Ugyanakkor a Wikileaks beszámolója szerint ezek a személyek igyekeztek széles körben ismertté tenni a növekvő szunnita befolyásból származó veszélyeket.⁴³ Az új választási törvény is inkább a szunnita és síita iszlám képviselőinek kedvezett. Így érthető, hogy a keresztények, de leginkább a domináns maronita közösség képviselői nem fogadták örömmel az új megállapodást. A maroniták saját magukra úgy tekintenek, mint akik nemcsak saját vallási közösségük, ha-

⁴¹ ROSDY Pál: A libanoni maroniták különös története. In: Új Ember.

⁴² CHULOV, Martin, SHAHEEN, Kareem: Ten years after Hariri's assassination, Lebanon badly needs his moderation. <https://www.theguardian.com/world/2015/feb/13/ten-years-after-hariri-assassination-lebanon-needs-moderation> (letöltés ideje: 2017. szeptember 29.).

⁴³ Pro-syrian maronite perceives sunni threat. 2006 March 28. https://wikileaks.org/plusd/cables/06BEIRUT969_a.html#

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

nem az egész libanoni kereszténység reprezentánsai, így vallási vezetőik feljogosítva érzik magukat, hogy az egész libanoni kereszténység nevében nyilatkozzanak.⁴⁴ A szír haderő 2005-ös távozása után újra felerősödtek azok a keresztény mozgalmak, amelyek azelőtt nem tevékenykedhettek. A mozgalmak meggyőződése volt, hogy az említett 1989-es megállapodás a keresztények számára komoly jogvesztést hozott.

A rendszer működőképétlenségét mutatja, hogy a köztársasági elnököt két évig nem tudták megválasztani. Ezért részben a Szíria és Irán által támogatott síita Hezbollah ellenzék és a maronita szabad hazafias mozgalom a felelős, amelyek nem tudtak konszenzust kialakítani a kérdésben.

IV. KAPCSOLATOK A SZENTSZÉKKEL

Az Apostoli Szentszék közel-keleti országokkal többszintű kapcsolatrendszerrel igyekszik kiépíteni, amelynek csak egyik területét jelenti a klasszikus diplomáciai kapcsolat.

A Szentszék, mint az egyetemes egyház megtestesítője köteles a helyi katolikus közösségekkel kapcsolatot kiépíteni. Ez elsősorban nem a diplomácia, hanem az egyház egyetemessége szempontjából jelentős. Így ugyanis kifejeződik a részegyházak és az egyetemes egyház közötti teológiai kapcsolat. Ennek egy sajátos megnyilvánulási formája, hogy a Szentszék fontosnak tartja, hogy minden térségben legyenek olyan klerikusok, akik valamelyik pápai egyetemen végeztek. Már XIII. Gergely kollégiumot alapított a maroniták számára. Bár a kollégium egy ideig nem működhetett önállóan, de XIII. Leó 1891-ben újra megnyitotta.⁴⁵

Tekintve, hogy a közel-keleti katolikus keresztények jelentős része valamelyik keleti *sui iuris* – saját jogú – katolikus egyházhoz tartozik, fontos szerepe van a Keleti Egyházak Kongregációjának is. E szervezet jogkörét a *Pastor Bonus* kezdetű apostoli konstitúció és az egyes kiegészítő jogszabályok határozzák meg. A kongregáció közigazgatási, egyházszervezeti kérdések, illetve a szentségek kiszolgáltatása kapcsán kialakított jogosítványai alapvetően a II. Vatikáni Zsinat utáni egyháztani felfogáson alapulnak, amely az egyházon belüli rítusok egyenlőséget hivatott érvényre juttatni.

A közel-keleti szentszéki diplomácia másik aspektusa az ökumenizmus. Ennek megfelelően a Szentszék kapcsolatban áll a többi nem katolikus keresztény közösséggel is a térségben. Ezt külön szentszéki hivatal, a Keresztény Egység Előmozdításának Pápai Tanácsa felügyeli. A szentszék számára a II. Vatikáni Zsinatot követően kulcsfontosságú az ökumenizmus, vagyis a keresztények közötti egység előmozdítása. A zsinati szemlélet egyik legkézzelfoghatóbb eredménye, hogy a szentszéki diplomáciában is megjelenik az ökumenikus szellemiség.

⁴⁴ PLAKAS, Yiannis: *Do Christians really have a raw political deal in Lebanon?*
<http://www.middleeasteye.net/columns/do-christians-really-have-raw-political-deal-lebanon-1362274734> (letöltés ideje: 2017. szeptember 22.).

⁴⁵ Hilal KHASHAN: *The Political Values of Lebanese Maronite College Students. i. m.- pp. 723-744*

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

Végezetül a zsinati elvek fényében a szentszéki diplomácia kitértett figyelmet szentel a vallások közötti párbeszédnek is. A Szentszék tisztában van azzal, hogy a közel-keleti, alapvetően muszlim többségű országokban a mozgástér meglehetősen szűk. Ebből kiindulva részben az említett teológiai aspektusból, de még inkább a jól felfogott érdekek miatt, igyekszik gesztusokat tenni a más vallások irányába. A pápák látogatásai erre eklatáns példák. Az említett teológiai szempontok ugyanis konkrétan megjelentek II. János Pál 1997-es libanoni látogatása alkalmával. A pápa tudatában volt, hogy a katolikus közösségeket meg kell erősíteni, de gesztusokat tett a nem katolikus és nem keresztény vallási vezetők irányába is.⁴⁶ Szinte ugyanez elmondható XVI. Benedek libanoni látogatásáról is. A pápa diplomáciai célkitűzéseinek sarkalatos pontja volt az iszlám közösségekkel való megállapodás. Lényegében ezt célozta meg a közel-keleti szinódus is, amelynél már figyelembe vették, hogy a közel-keleti iszlám nagy átalakuláson megy keresztül.

Mindemellett XVI. Benedek látogatására kényes biztonsági helyzetben került sor. Ekkor történt ugyanis, hogy a muzulmán világban a Mohamed prófétát kigúnyoló film ellen tüntettek. Szíriában Aszad elnök és a felkelők közötti harc vett újabb fordulatot. Egyiptomban Mohamed Murszi – azóta szégyenteljes véget érő - elnöksége alatt a kopt keresztényeket számos atrocitás érte. Így érthető, hogy bár a libanoni zavargások alatt az amerikai film ellen tüntettek, a tüntetők között voltak, akik a pápa ellen is skandáltak. XVI. Benedek az elődjénél már említett forgatókönyvet követte. Találkozott a politikai (Michel Suleiman maronita elnökkel, Najib Mikati szunnita miniszterelnökkel, Nabih Berri síita házelnökkel) és a vallási vezetőkkel is. Jelentős, hogy a pápa a vallásszabadság minden embert megillető alapvető jogáról beszélt. A pápa teoretikus megfogalmazásában ez sokszor megjelent.

A Szentszék és Libanon között államközi, diplomáciai kapcsolat 1947-ben jött létre. A Szentszéknek Harissaban nunciaturája, Libanonnak pedig Rómában a Szentszékhez akkreditált nagykövetsége van. A Szentszék aktív diplomáciát folytatott a polgárháború időszakában, majd fontos szerepet játszott a béketárgyalásokban is.⁴⁷ Problémát jelentett azonban, hogy a még a katolikus álláspont is eltért, ami a polgárháború lezárását illette. Amíg a görög katolikusok pozitívan nyilatkoztak, addig a maroniták az új megállapodásban a saját hatalmi térvésztesüket látták. Ezen a véleményen volt az akkori pápai követ, Angeloni is.⁴⁸ A Szentszék fő célkitűzése egyrészt az volt, hogy a polgárháború időszakában egymástól eltávolodott keresztény frakciókat közelebb hozza egymáshoz másrészt, hogy a keresztény muszlim kapcsolatokat is segítsék. Ugyanakkor úgy tűnt, hogy a Vatikán tisztában volt azzal is, hogy az említett 1943-as nemzeti megállapodást a bekövetkezett társadalmi változások miatt felül kell értékelni.

⁴⁶ Homily During Mass at a Naval Base in Beirut. Apostolic Journey of his Holiness John Paul II to Lebanon (may 10-11, 1997). 1997. Libreria Editrice Vaticana. https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/en/travels/1997/documents/hf_jp-ii_hom_11051997.html (2017. szeptember 17.).

⁴⁷ SALEM. A. *Elie: Violence and Diplomacy in Lebanon. The Troubled Years.* London-New York: Tauris. 1995. - p. 95.

⁴⁸ SALEM. A. *Elie: Violence and Diplomacy in Lebanon.* i. m. 217.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

VI. Pál és II. János Pál több írott és szóbeli megnyilatkozásában kifejtette, hogy a pátriárka és a kormányzat mellett áll.

A Szentszék hamar látta, hogy felek képtelenek lesznek véget vetni az öldöklésnek, és ezért is ajánlotta fel a segítségét. Egyes maronita vezetők azonban nem osztották a Szentszék álláspontját. Úgy gondolták, hogy a Szentszéknek feltétlenül támogatni kellene őket a palesztinokkal és az iszlám szövetségeseikkel folytatott harcban. A Vatikán az egységes Libanon megőrzésében volt érdekelt, mivel álláspontja szerint a darabjaira hullott Libanon, közte egy keresztény miniállammal nem tudja azt a védelmet biztosítani a közel-keleti keresztényeknek, mint amit az egységes ország. Több ízben érkezett diplomáciai küldöttség a Vatikánból. Az első küldöttséget Paolo Bertoli bíboros vezette, aki 1959 és 1960 között Libanonban volt apostoli nuncius. Ebből adódóan neki széleskörű tapasztalata és ismeretségi köre volt az országban. Amellett, hogy a pápa együttérzését kellett a pátriárka irányába tolmácsolni, legfontosabb feladata a felek közötti párbeszéd megalapozása lett volna. A bíboros kifejtette a Szentszék álláspontját, mely szerint a „kis Libanon” elképzelés utópia, és a keresztények szenvednének a legtöbbit, ha nem lehet az ország integritását helyreállítani. A próbálkozás nem vezetett sikerre.⁴⁹ A második missziót Mario Brini, a Keleti Egyházak Kongregációjának titkára vezette 1976-ban. A küldetés központjában inkább humanitárius és diplomáciai célkitűzések szerepeltek. Ez utóbbinak az érdekében találkozott a fontosabb politikai vezetőkkel és Jasszer Arafattal. Ismét megerősítették a Szentszék elkötelezettségét az egységes Libanon mellett. A harmadik küldöttséget ismétlenül Paolo Bertoli vezette, közvetlenül II. János Pál megválasztása után, 1978 decemberében. Addigra a kérdés tovább bonyolódott tekintve, hogy a maroniták között is további törésvonalak alakultak ki. A Szentszék álláspontja egyértelmű volt. Eszerint, ki kell alakítani a keresztények és a muszlimok közötti párbeszédet. Ugyanakkor már a palesztin menekültek kérdése is nehezített a helyzetet. A negyedik alkalommal, 1980-ban a Vatikán második embere Casaroli bíboros érkezett az országba. Ez a látogatás már szinte teljes mértékben lelkipásztori élel bírt.⁵⁰ A maronita keresztény vezetők és a Szentszék közötti elképzelésbeli különbözőség II. János Pál időszakára is megmaradt. Fokozta a helyzetet Izrael katonai intervenciója, és Bashir Gemayel elnökké megválasztása. Gemayel a maroniták által vezetett Libanoni Fegyveres Erők parancsnoka volt, és a falangista vélemény közvetítője. Többször megfogalmazta, hogy a Vatikán ne tekintse a maronita keresztényeket a közel-keleti keresztény-muszlim párbeszéd egyik bábujának. Hiába találkozott Arafattal II. János Pál, mivel ez a találkozás Bashir Gemayel legyilkolása és a sabrai és shatilai mészárlás közé esett. Ez utóbbit az Izrael által támogatott keresztény szabadcsapatok követték el, akik palesztin civileket öltek meg a Bejrut közeli táborokban. A polgárháború után II. János Pál többször felhívta a figyelmet, hogy az ország elemi érdeke megtalálni a megbékélést.⁵¹

⁴⁹ BERTOLI, Paolo: *Lebanon: The Fragmented Nation*. California: Croom Helm. 1980.

⁵⁰ IRANI, George Emile: *Between Intolerance and Coexistence. The Vatican Maronites and the War in Lebanon*. In: Sisk D. Timothy (szerk): *Between Terror and Tolerance: Religious Leaders, Conflict, and Peacemaking*. Washington. Georgetown University. – pp. 58-62.

⁵¹ BOHLEN, Celestine: *Pope Calls on Lebanon to Resume Special Role for Peace*.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

Az 1998. december 10-én közzétett, a betegek világnapjára írt üzenetében külön kitért a libanoni keresztényekre. A következő, a hetedik világnapot 1999. február 11-én, a lourdes-i Szűzanya liturgikus ünnepén a Libanoni Miasszonyunk harisszai kegyhelyén tartották meg a közel-keleti országban, ahol kifejtette, Libanon több mint egy ország: üzenet, példakép Kelet és Nyugat számára.

A békéltetés politikáját és retorikáját XVI. Benedek is folytatta. Ennek egy eklatáns példája volt a libanoni követ fogadása alkalmából mondott ünnepi beszéde.⁵² 2017. március 16-án Ferenc pápa fogadta a Vatikánban Michel Aoun, Libanon köztársasági elnökét. A pápa pozitívan értékelt, hogy végre sikerült véget vetni a be nem töltött elnöki szék okozta hatalmi vákuumnak, és reményét fejezte ki, hogy mind az országon belül, mind a többi közel-keleti államban kedvező hatása lesz a kialakuló egyensúlynak.⁵³ Az elnök mellett, hogy a vatikáni prominens képviselőkkel találkozott, szentmisén vett részt a római libanoni nemzeti Szent Maron-templomban, a maronita plébánián.

Az elnök az *Aleteia* nemzetközi katolikus hírportálnak exkluzív interjút adott.⁵⁴ Ebben kifejtette, hogy mivel Libanon a kultúrák és a civilizációk találkozópontja, a muszlim és keresztény felekezeteknek békében kell élni egymás mellett. Auon elnök, mint katonai vezető hosszú évekig tartó francia száműzetésbe kényszerült. A keresztény szabadcsapatok ugyanis erővel akarták a szír haderőt távozásra bírni, nyilván kevés sikerrel. Ebben az időben a maroniták sokat szenvedtek a szír hadsereg miatt. Erről az időszakról bőséges biztonságpolitikai elemzés-értékelés született.⁵⁵

ÖSSZEFOGLALÁS

Libanont mesterségesen alakították ki az első világháború után. Alapvetően keresztény többségű országnak szánták, de azóta a helyzet sokat változott. A keresztények aránya lecsökkent, és ma már a muszlim hívek alkotják a többséget.

Az ország létrehozásakor szempont volt a hatalmi egyensúly vallási alapon való kialakítása is. Az elnök maronita keresztény, a miniszterelnök szunnita, a házelnök síta muszlim. A köztársasági elnök jogkörét az 1943-as nemzeti paktumban erősen megnyirbálták, tekintettel a vallási arányok változására.

<http://www.nytimes.com/1997/05/12/world/pope-calls-on-lebanon-to-resume-special-role-for-peace.html?mcubz=1> (letöltés ideje: 2017. szeptember 7.).

⁵² *Address of the holy father Benedict XVI. to h.e. Mr. Georges Chakib el khoury, new ambassador of the Lebanese Republic to the Holy See.* https://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/speeches/2008/november/documents/hf_ben-xvi_spe_20081117_ambassador-liban.html.

(letöltés ideje: 2017. szeptember 8.).

⁵³ *The Re-Emergence of the Christians in Lebanon? Can they once again become the dominant political force?* <http://www.frontpagemag.com/fpm/264743/re-emergence-christians-lebanon-joseph-puder>. (letöltés ideje: 2017. szeptember 8.).

⁵⁴ ASSAF, Tony: *Exclusive interview: Lebanon's president on the future of Christians in the Middle East.* <https://aleteia.org/2017/03/29/exclusive-interview-the-president-of-lebanon-on-the-future-of-christians-in-the-middle-east/>. (letöltés ideje: 2017. szeptember 29.).

⁵⁵ Enright, Freedman & Rique, 1998

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 4. szám

A maronita keresztényeket mindez érzékenyen érintette. A vallási ellentétek mellett azonban még számos oka volt annak, hogy 1975-ben kitört a térség egyik legvéresebb polgárháborúja. A rendezésben a nemzetközi szereplők mellett kulcsszerepet játszott az Apostoli Szentszék. A Szentszék kezdeményezéseit azonban rendre megakadályozta, hogy a maronita vezetés és a Szentszék más állásponton volt. A Vatikán a végsőkig kitarított az egységes Libanon fenntartása mellett.

A polgárháború utáni megbékélési folyamatban II. János Pál, XVI. Benedek is sokat tett, de jelenlegi pápa is elkötelezett a térségi béke mellett.